

Paczolay Péter
az Alkotmánybíróság elnöke

**A levéltár őrzi a nemzeti történelem alkotmányos dokumentumait,
az Alkotmánybíróság az alkotmány betűjét és szellemét**

*Beszéd a Magyar Országos Levéltár Döry Ferenc Törvénytárája átadásán
(2010. március 2.)*

Törvény sokféle van, és különböző formákban jelenik meg. Vannak íratlan törvények – az erkölcs, a szokások egy része, vagy éppen a természetjog parancsai: „az emberek szívébe írott törvény”, ahogy Szent Pál mondta – ezeket nem törvénytárak és levéltárak őrzik, de jelentőségük nagyobb lehet, mint az írott törvényeké. Ehelyütt most azonban az írott törvények vigyázói gyűltek össze.

Az írott törvények különböző anyagba örökítve jelentek meg. Hammurábi törvénykönyve – Kr. e. 2000 körül – diorit sztlébe vésve maradt fenn, mely ma Párizsban, a Louvre-ban látható. Az utóbb fölfedezett, de korábról származó törvénykönyvek, illetve a későbbi korokból származók, mint a XII táblás törvény hordozó anyaga a kő volt: megjelent a kőbe vésett törvény. A követ később fölváltotta az írás, és így a törvények hordozójaként a papirusznádból készült papirusz, a kecske, bárány vagy borjú bőréből munkált pergamen, a rómaiak viasztáblája, vagy az agyagtáblák szolgáltak. Ezek az ősi törvények ma közgyűjtemények, elsősorban a múzeumok féltve őrzött kincsei.

A papírkészítés általános elterjedése óta a törvényeket is papírra írják, papírok őrzik. A magyar történelem viharai, hányattatásai, nem kedveztek a törvények iratainak fennmaradásához. Ezért különösen értékesek azok a középkori törvények, melyek föllelhetők, ha gyakran nem is megjelenésük, hanem későbbi megerősítésük idejéből. A törvények szelleme nemcsak tartalmukban él tovább, hanem abban a formában is, amelyben fennmaradtak az utókornak. A törvények szövegét leíró oklevelek önálló életet éltek, sorsuk maguk is történelmünk részét képezik. A kiemelkedő jelentőségű törvények szimbolikus jelentőségre tettek szert. Ilyen az Aranybulla: hét eredeti példánya közül egy sem maradt fenn, későbbi megerősítésének köszönhetően öröklődtek ránk e kiemelkedő jelentőségű törvény példányai.

Mikor 1989 végén megalakult a Magyar Köztársaság új intézménye, az Alkotmánybíróság, a történelmi távolság ellenére az alkotmánybírók jelképnek választották az Aranybullát. Ennek oka, hogy a jogtörténelmi hagyományban az 1222-es törvény szövegét tekintették az első írott magyar „alkotmánynak”, elsősorban azért, mert a királyi hatalom korlátozását, és – a középkori értelemben vett – szabadságjogok elismerését látták benne, ahogy ez az Alkotmánybíróság honlapján is olvasható. II. András király aranypecséte pedig mintegy az Alkotmánybíróság jelképeként szerepel, és ennek másolatát viselik az alkotmánybírák talárjuk fölött. Az Aranybulla 1990. évi – Érszegi Géza által gondozott – hasonmás kiadása pedig több alkotmánybíró irodájának falán jelent meg emlékeztetőül és tanulsággal.

A modern korban a törvények hivatalos és hivatásos őrzője a levéltár.

A magyar országos levéltár létrehozását az 1723. évi 45. törvénycikk rendelte el, amely arról intézkedett, hogy az ország köziratait az ország levéltárában (*Archivum regni*) kell elhelyezni.

A Pozsonyban lévő országházban a levéltár 1756. március 1-jén kezdte meg működését. Ebben kiemelkedő szerepet játszott gróf Batthyány Lajos nádor, aki gyűjtette a fontos iratokat, majd intézkedett megfelelő elhelyezésükről és feldolgozásukról. Az a Batthyány Lajos *palatinus*, akiről Faludi Ferenc úgy verselt, hogy

*„Magyarország egén kitetsző fényesség,
Nádor-ispánysági fennjáró ékesség,
Felséges, értékes, érdemes méltóság,
A kinél udvart tart tündeklő sok jószág.”*

Az országos levéltár története jól tükrözte a magyar történelem hanyattatásait. Ezzel együtt a levéltári anyag gyarapodott. 1923-ban az intézmény elfoglalhatta új, kifejezetten levéltári célra épült négy emeletes, neoromán stílusú palotáját, amely akkortájt Európa egyik legmodernebb levéltáráépülete volt. A II. világháború, majd az 1956. évi forradalom során elszenvedett pusztulás ellenére a gyűjtemény, az iratok folyómétere, és a tudományos közlemények száma folyamatosan gyarapodott. A rendszerváltás után hozott törvények az országos levéltári anyag megfelelő kezeléséről gondoskodtak. A levéltárak előtt álló, a kor diktálta kihívásokra, például az elektronikus közigazgatás, az informatika terjedésére azonban a levéltárnak is válaszolnia kell.

A levéltárak sok funkciót töltenek be. Őrzik a történeti forrásokat, kezelik a közigazgatási iratokat, biztosítják a jogok igazolását és védelmét, terjesztik a kultúrát. A jelenleg hatályos levéltári törvény (az 1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről) preambulumban kijelöli a levéltárak alapfeladatát: „a történelmi múlt megismerésének elsődleges forrásául szolgáló, illetőleg a közfeladatok folyamatos ellátásához és az állampolgári jogok érvényesítéséhez nélkülözhetetlen, a nemzet kulturális örökségének részét képező levéltári anyag” védelme, folytonos gyarapítása és használata.

A levéltár egyik funkciója a törvények őrzése volt és maradt. A Magyar Országos Levéltár mint általános központi levéltár feladata egyebek mellett, hogy „őrzi a törvények eredeti példányát” [1995. évi LXVI. törvény 17. § (2) e)].

E funkciót a mai naptól kezdve a Törvényszoba tölti be.

A szoba névadójául a levéltár Döry Ferencet választotta. Döry Ferenc 1875 és 1960 között élt.

A Budapesti Tudományegyetemen jogot hallgatott és jogi doktorátust szerzett, majd levéltári szakvizsgát tett az Országos Levéltár díjtalan gyakornokaként. 1912-ben országos allelvéltárnok, 1917-ben országos levéltárnok, 1922-ben országos levéltári igazgató (mai értelemben igazgató-helyettes) címet kapott. 1932-ben Csánki Dezsőnek, az Országos Levéltár főigazgatójának nyugállományba vonulása után két évig, 1934-ig, mint megbízott főigazgató vezette a Magyar Országos Levéltárat. Elsősorban a magyar jogtörténet, különösen a magyar közjog története állt tudományos kutatásai homlokterében. Legnagyobb szánt tudományos vállalkozása a magyar törvények 1526-ig terjedő, teljes, a különböző könyv- és levéltárakban őrzött okleveles anyagból összeállítandó gyűjteményének elkészítése

lett volna, ezen óriási munkát azonban már nem fejezhette be. Az eredeti vagy átirásban megmaradt törvények szövegeinek összegyűjtésével, szövegkritikai feldolgozásával még életének utolsó éveiben is foglalkozott. Munkásságának kevéssé ismert, de érdekes részeként 1931-ben jelentette meg a Mikszáth Kálmán *Különös házasság* című regényének, az írói fantázia által átírt története alapjául szolgáló esetről Gróf Buttler János házassága című, történetírói alapossággal megírt és dokumentált könyvét. Döry Ferenc tüzetesen tanulmányozta gróf Buttler János váló- és köteléki pereinek az egri érseki levéltárban őrzött, nagy terjedelmű iratanyagát, valamint gróf Buttler Jánosné fennmaradt levelezését és iratait.

A Magyar Országos Levéltár és az Alkotmánybíróság közötti kapcsolat egyik eleme az, hogy a Magyar Országos Levéltár mint általános központi levéltár illetékességi körébe tartozik az Alkotmánybíróságnak levéltári anyaga.

Ennél emelkedettebb az a szellemi kapcsolat, amely a két intézményt – főigazgató úr szavaival – „a magyar jogállamiság két letéteményeseként” fűzi össze. A levéltár nemcsak az Aranybulla fennmaradt példányát, s a nemzeti történelem más alkotmányos dokumentumait őrzi, hanem e törvények és az alkotmányosság szellemét is. Amint az Alkotmánybíróság nemcsak az alkotmány szövegét és betűjét, hanem értékeit és szellemét is védi.

A törvények eredeti példányainak őrzőhelyéül ún. „törvénytároló” került kialakításra. A szoba gyakorlati haszna az ideális raktári körülmények kialakítása; az ország törvényei megfelelő módon és együtt lesznek tárolva. Messze túlmegy e szoba praktikumán annak szimbolikus jelentősége: az ezeréves Magyarország törvényei fennmaradt eredeti példányai egy helyen lesznek ezután. E törvények jelentősége messze több az őket rögzítő okiratok összességénél: a magyar történelem letéteményesei. Dicső és dicstelen, jogvédő és jogfosztó törvények sora, köztük a magyar história sorsfordító dokumentumai. Jó vagy rossz: a mienk. Tanulmányozásuk, eredeti példányaik megtekintése, megérintése közel hozza történelmünk személyiségeit és eseményeit. A törvénytörvények feldolgozása, kritikai elemzése hozzásegít múltunk megértéséhez, és intés a jelennek. A magyar jogban, és főleg a magyar alkotmányosságban mindig döntő szerepet játszott a történetiség. Ebben a szobában ez tapintható.

Dicséret és köszönet mindazoknak, akik e kitűnő és egyedülálló kezdeményezést kitalálták és kiviteleztek.

Jorge Luis Borges írja *Bábeli könyvtár* című írásában, hogy az emberiség alapvető misztériumai: a Könyvtár és az idő eredete. Borges a Könyvtárat örökkévalónak és végtelennek tartja. Misztikus sejtése szerint „ha egy örökké élő utazó bármely irányban átutazna rajta, évszázadok múltán meggyőződhetne róla, hogy egyazon kötetek ismétlődnek egyazon rendetlenségben (amely, így ismétlődve, renddé, a Renddé válik).” Mennyivel igazabb mindez a Levéltárra.

A levéltár törvényeket őrző szobája a törvény, az írás és az idő misztériumait egyesíti. Kívánom, hogy mindenki, aki e Törvénytörvény szobába lép, részesüljön ebben a titokban!